

Työllisyyspalvelut ja sosiaali- ja terveysterveyspalvelu-uudistus

Johtaja, FT Maire Mäki

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta 24.3.2021

Yhteys työllisyysasteeseen

Ratkaiseva merkitys Suomen julkisen talouden kestävyydelle ja sen myötä myös sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen rahoitukselle on se, miten saamme työllisyysasteen nousemaan ja työttömyyden vähenemään.

- Työllisyysasteen nostamisen kannalta myös sosiaali- ja terveystalouden palvelujen kytkeä työllisyyden edistämisen toimiin on välttämätöntä.
- Yhdenmukaisten ja laadukkaiden sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen saatavuus ja saavutettavuus.
- Erityisesti heikossa työmarkkina-asemassa olevien henkilöiden työllistymisen kannalta sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut ovat keskeisessä roolissa, ja niiden saatavuus on usein ollut haasteena tarvittavien palvelukokonaisuuksien aikaansaamisessa.
- Uudistus tarjoaa mahdollisuuksia tämän tilanteen korjaamiseen niin, että asiakkaat saavat viiveettä tarvitsemansa palvelut.
- TE-toimisto pitää välttämättömänä, että visio sosiaali- ja terveystalouden palvelujen ja toisaalta työllisyyspalvelujen tulevaisuuden rakenteesta ja palvelunintegraation toteuttamisesta kirkastetaan jatkovalmistelussa. Kysymykseksi nousee, millainen palveluarkkitehtuuri muodostuu hyvinvointialueiden ja työllisyyspalveluiden kokonaisuuteen. Tässä työssä on tarpeen huomioida myös osaamisen kehittämisen palvelut.

Sosiaali- ja terveydenhuollon tehtävät ja yhteistyö työllisyyspalveluissa on moninaista:

- Työttömien terveystarkastukset
 - Kuntouttava työtoiminta
 - Työllistymistä edistävä monialainen yhteispalvelu
 - Eläke-edellytysten selvittely
 - Maahanmuuttajien kotouttaminen
 - Työpajatoiminta (nuoret)
 - Velvoitetyöllistäminen (ikääntyneet, pitkään työttömänä olleet)
- Kuntien sosiaali- ja terveystoimen tehtävien siirtyessä hyvinvointialueille ko. tehtävien osalta on sovittava työkäytännöistä ja vastuista, jotta erityisesti heikossa työmarkkinatilanteessa olevien asiakkaiden palvelut turvataan uudessa rakenteessa.
- Kuntien nykyiset tavat toteuttaa ko. tehtäviä voivat poiketa toisistaan huomattavasti, ja tämä on tarpeellista ottaa huomioon uudistuksen toimeenpanossa.

- Hyvinvointialueilla tulee varmistaa riittävä resurssointi ja osaaminen myös työllisyydenhoitoon liittyvissä kysymyksissä.

Nykyiset hallinnolliset rakenteet vaihtelevat kunnissa ja osa työllisyydenhoidon tehtävistä on sijoittunut sosiaali- ja terveydenhuollon palveluihin, osa nuorisopalveluihin, osa maahanmuuttajapalveluihin ja osa elinkeinopalveluihin. Uudistuksen yhteydessä nämä on välttämätöntä käydä läpi, jotta myös hyvinvointialueille saadaan tarpeellinen osaaminen ja resurssit käyttöön.

- Uudistus luo väistämättä uusia rajapintoja sosiaali- ja terveystoimen sekä työllisyyspalveluiden välille.

Palvelujen ja yhteistyön tulee toimia saumattomasti asiakkaan näkökulmasta palvelujen järjestäjien kesken (kunnat, hyvinvointialueet ja TE-toimistot). Yhteistyön tulee olla aitoa, monialaista, vastuut selvästi jaettuna.

- Järjestäjien määrä vaikuttaa suoraan siihen, minkä verran tarvitaan erilaisia yhteistyörakenteita, ohjausta, sopimuksia ja ylipäättään palvelujen yhteensovittamista.

Yhteistyöhön tarvitaan rakenteet, toimintakäytännöt sekä kansallinen lainsäädäntö ja ohjaus.

Asiakasohjaus, palveluohjaus, palvelujen koordinointi

- Asiakasohjaukseen on tarpeellista panostaa, sillä yksilöllinen, tarkoituksenmukaisiin palveluihin ohjaaminen tuo vaikuttavuutta ja myös taloudellista tehokkuutta palveluihin. Tehokkaalla asiakasohjauksella varmistetaan palvelujen tavoittaminen viiveettä ja osuvasti. Tuloksellisuuden seuranta (Tietojohtaminen).
- Palveluohjauksen tarve tulee lisääntymään ja vaatimaan paljon resursseja niin työllisyyspalveluissa kuin sosiaalipalveluissa ja terveydenhuollossa, mutta myös kuntoutuksessa ja aikuissosiaalityössä.
- Sosiaali- ja terveystieteiden siirtyessä hyvinvointialueiden vastuulle koostuisi työttömien palvelukokonaisuus jatkossa valtion, hyvinvointialueiden, kuntien, kuntayhtymien ja Kelan tuottamista palveluista. Tämä edellyttää vahvaa palveluiden koordinoitua.

Työllisyyden kuntakokeilut ja sote- uudistus

- Kokeilut käynnistyivät 1.3.2021. Kokeilujen yhtenä vaikuttavuutta lisäävänä perusteluna on pidetty sitä, että kunnilla on mahdollisuus sovittaa yhteen työllisyys-, koulutus-, elinvoima-, sosiaali- ja terveys- nuoriso- sekä maahanmuuttoon liittyviä palveluja, ja siten edistää työllistymistä.
- Hyvinvointialueiden perustamisen myötä kuntien työllisyydenhoidon vastuut muuttuvat sosiaali- ja terveyspalvelujen rajapinnoilla. Näin ollen perustelut, joita on esitetty kuntakokeilujen ja kuntien vastuun lisäämiselle työllisyysasioissa muuttuvat olennaisesti hyvinvointialueiden perustamisen myötä.
- Kuntakokeilujen jälkeen: Yhtenä vaihtoehtona on, että kunnille siirretään nykyistä laajempaa vastuuta työllisyysasioissa kuntakokeilujen päättyessä. Mikäli työllisyyspalvelut siirretään kuntien järjestämisvastuun piiriin, on todennäköistä, että 310 kuntaa hoitaa työllisyyspalveluja hyvin eri tavalla erilaisten hyvinvointialueiden sisällä. Asiakkaiden tasa-arvo ei välttämättä toteudu tällaisessa tilanteessa, ei palveluihin ohjauksessa, palvelujen saatavuudessa eikä kattavuudessa.
- Lähtökohdiltaan kaksi erilaista palvelujen rakentamisen periaatetta eivät välttämättä tue toisiaan. Tällöin ratkaistavaksi tulee se, miten turvataan hyvinvointialueiden sosiaali- ja terveyspalveluiden ja kuntien vastuulla olevien työttömien asiakkaiden palveluintegraatio ja palvelupolkujen katkeamaton hoitaminen.

Tuleva TE-palvelurakenne

- Jos työllisyyspalveluista vastaavat noin 300 kuntaa ja sosiaali- ja terveystyöpalveluista 21 hyvinvointialuetta, palveluarkkitehtuuri muodostuu moniulotteiseksi eikä välttämättä tue asiakkaiden suuntaan selkeää palvelukokonaisuutta, joka auttaisi asiakkaita etenemään työllisyyden polulla.
- Pohjoismainen työllisyyspalvelumalli, jossa aikaistetaan ja tehostetaan työttömän palvelutarpeen arviointia sekä ohjausta sosiaali-, terveys- ja kuntoutuspalveluihin, todennäköisesti lisää työttömien sosiaali-, terveys- ja kuntoutuspalvelujen tarvetta. Tämä tulisi huomioida hyvinvointialueiden resursseissa, mahdollisesti myös Kelan toimintamenoissa ja kuntoutuspalvelujen rahoituksessa.

Lopuksi:

- Vaikeimmassa asemassa olevien, työmarkkinoille pyrkivien palvelut tulee ottaa huomioon uudistuksessa, jotta heidän tilanteensa työllistymistä tukevien palvelujen saannin suhteen paranevat, he saavat mahdollisuuksia työllistyä ja työllisyysaste nousee.
- Työllisyysasioissa ollaan etenemässä kuntapohjaiseen malliin ja sosiaali- ja terveystyöpalveluissa aluemalliin. Haasteena on se, miten tästä saadaan riittävän selkeä kokonaisuus, jotta asiakkaiden palvelujen saanti tehostuu ja vaikuttavuutta saadaan lisättyä.